

Virüs bizi düşündürüyor

Bir sorunu yaşıyorsak ve bunu hafifletmek ya da sorunu ortadan kaldırıp başka türlü bir gelecek kurmak istiyorsak, elbette geleceğe bakarız. Ama nasıl bir gelecek?

Akın Atauz

18/04/2020

“Felaketi fırsata çevirmek, bu kötü günleri bir fırsat bilip, daha iyisini kapacak bir şansı yakalamaya çalışmak, belaya kapıldıysak, bunu fırsat bilmek...”

Bu tür laflar uçuşuyor havada... Belki de kapitalizmin mantığı böyle bir şeydir: Her durumdan, daha çok kar ya da para veya çıkar sağlayacak bir dümen/ dolap düşünerek, geleceğe yelken açma hayali... Bu hayali kurmalıyız ki, rakiplerimizden daha akıllı olduğumuz için, öncelik almış olalım. Fırsatları kollayalım, heba etmeyelim. Bir açığözlülükle, felaketleri fırsat bilip, tersine çevirelim...

Sakince baktığımızda, bu laflarda bir doğruluk payı olabileceğini düşünebiliriz. Ama söylendiği gibi değil, başka türlü düşünceler için... Çıkar, fırsat peşinde koşan kapitalizmin mantığı, bu tür laflar edebilir. Ancak kapitalist bir akıl ve hırsla bakmayanlar, yapılması gerekeni böyle ifade etmez: Eğer bir sorunu yaşıyorsak ve bu sorunu hafifletmek ya da sorunu ortadan kaldırıp başka türlü bir gelecek kurmak istiyorsak, biz de geleceğe bakarız elbette. Ama bireysel bir çıkar yakalamak, normalde olmayacak kadar aşırı kar/ çıkar ya da fazladan gelir filan elde etmek için değil, hepimizin içinde bulunduğu duruma göre, daha iyi veya yaşanılabilir bir yere gelebilmesi için...

Hele bugünlerde olduğu gibi, bütün dünya insanlarını, halklarını ve belediyelerini, devletlerini ve kurumlarını kaygılandıran/ korkutan bir afet/ pandemi söz konusuysa... Ciddi bir sorun var ve bütün insanlık, çağın birbirine bağıladığı, dünyanın bir ucundaki zavallı yoksul üretici ile dünyanın öbür ucundaki gamsız tüketiciyi buluşturan küreselleşme, salgınları da/ virüsleri de, bizlerle, bu hızla ve bu yaygınlıkta buluşturabiliyor.

Geleceğe dair yeni öneriler

Virüs bütün sınıflara bulaşsa da, bütün sınıfları aynı biçimde etkilemiyor. En alttaki sınıflar, en yoksullar, kadınlar ve herhangi bir nedenle kapitalist pazarda değeri olmayanlar, en çok kaybedecekler/ kaybedenler kategorisine giriyor. Her kriz, ya da afet sonrasında, onları daha da kötü günler bekliyor.

Sorun da burada başlıyor. **Margaret Thatcher** ile film aktörü **Ronald Reagan**'ın dünya ile tanıştırdığı ve artık başka türlüünün mümkün olmayacağını söyledikleri o büyük ve bütünleşik dünya, sarsıntılar geçirerek dağılmaya başladı. Dağılmaya başlayan bu küreselleşmiş dünya, kendi yarattığı kirlenmeler ve ekolojik kriz/ler, toplumsal sorunlar ve ekonomik tıkanmalar nedeniyle, yeni bir evrenin eşiğinde belki de? Her kriz ertesinde olduğu gibi, “acaba kriz geçtiğinde, her şey, daha önceden tanıdığımız haline mi dönecek yoksa eski işleyiş, artık onarılamayacak/ onarılması istenmeyecek bir durumda olduğu için bir kenara mı bırakılacak?” sorusu var önümüzde. Yeni bir anlayışa geçme isteği, daha güçlü olacak mı acaba?

Bu soruları yanıtlayabilmek, “**fırsata çevirme**” çıkarıcılığı ile değil, serinkanlı bir değerlendirme yapabilmek için (Nasıl bir gelecek olabilir? Nasıl bir gelecek olmasını istiyoruz? İstedığımız türdeki geleceği tanımlayabilmek ve daha sonra da toplumların geniş kesimlerinin, dünyanın yeni geleceğinin özellikleri/ nitelikleri konusunda konuşması, tartışması ve kendisini hazırlayabilmesi amacıyla) geleceğe fırsatçı olmayan, ama ilerisini arayan bir gözle bakmamız gerekir.

Geleceğe dair yeni öneriler geliştirmek, üstelik artık sadece küçük ölçeklerle, içinde yaşadığımız bölgelerle, hatta uluslarla, ulusüstü birliklerle değil, dünyanın bütünü

ölçeğindeki sorunları dikkate alarak yeni öneri geliştirmek, hiç kimsenin kolay kolay göze alamayacağı, zor bir konu.

Yine de bu konular üzerinde düşünmemiz, tartışmamız, hazırlanmamız gerekiyor.

Her şey eski haline dönebilir mi, dönmeli mi?

Önce şöyle düşünelim: Dünyadaki küresel etkileri yaratan, küresel ölçekte bütün toplumları oldukça kısa bir zaman dilimi içinde etkileyen faktörler nelerdir? İki sayfalık bir yazı içinde ele alamayacağımız, çok kapsamlı sorular bunlar ve elbette böyle bir iddiada bulunmak gülünç olur. Ancak yine de geleceğe bakarken, geleceği belirleyecek düşüncenin öğelerine/ boyutlarına dair kabaca da olsa bir fikir sahibi olmakla başlayabiliriz işe:

Bu faktörlerin başında kuşkusuz, bilimsel gelişmeler ve bu bilgilerin, teknolojiye, insanların gündelik yaşamlarında kullanmaya başlayacakları malların üretilmesi teknolojilerine dönüştürülmesi dönüşmesi geliyor.

Teknolojik değişimler ve bunlara bağlı olarak gelişen üretim teknolojileri kuşkusuz enerjiye, belki yeni enerji kaynaklarına ya da daha çok enerji tüketimine gerek duyacaktır. Enerji alanındaki kritik noktalara bakmak gerekiyor.

Virüs öncesi ve sonrası...

Üretim teknolojilerinin ve enerji ihtiyacının değişmesi bütün dünya için, buna uygun altyapıların gelişmesi ihtiyacını yaratıyor. Özellikle ulaşım ve iletişim teknolojileri altyapısının gelişmesi ihtiyacını...

Teknolojinin değişmesi, bu yeni teknolojilerle üretilmiş malların pazara sürülmesi ve buna uygun altyapının geliştirilmesi, enerji ihtiyacını belirlemesi ve bütün bunların kusursuz işleyebilmesi için mal ve finans piyasalarının ihtiyaç duyduğu hizmetlerin örgütlenmesi, üretilmesi gerekiyor.

Pazarlar değiştirdiği kadar bu pazarlarla ilişki kurmuş olan insanlar ve toplumlar da değişimden etkileniyor ve değişiyor.

Virüs öncesi toplumların tüketim alışkanlıkları ve örüntüleri, tükettikleri mal ve hizmetler, kuşkusuz 1980 öncesindeki toplumların tüketiminden çok farklı ve çeşitlenmiş, boyutlanmiş ve ayrıntılanmiş durumda. Peki ama virüs sonrasında ne olacak? Tekrar sormamız gerekecek kriz geçince, her şey eski haline mi dönecek? Dönebilir mi ve dönmeli mi?

En azından, kendimiz için düşünebiliriz: Teknoloji ile işliklerimizin geleceği hakkında ne düşünüyöruz? Sürekli değişen ve gelişen teknolojiyi izlemek, uyum göstermek konusunda, tüketimimiz, tükettiğimiz mal ve hizmetlerin türü ve çokluğu, niteliği ve bunların satın alınan hizmetler olması gereği vb. hakkında ne düşünüyöruz?

Nasıl çalışmak istiyoruz? Ne kadar ve nerede (örneğin evde mi) alışmak istiyoruz veya istihdam koşulları, istihdamın nitelikleri, daha kısa çalışma saatleri, işsizlik, işsizlik sigortaları ya da işsiz de olsa insanların yaşayabilmesi, desteklenebilmesi vb. konularında ne düşünüyöruz?

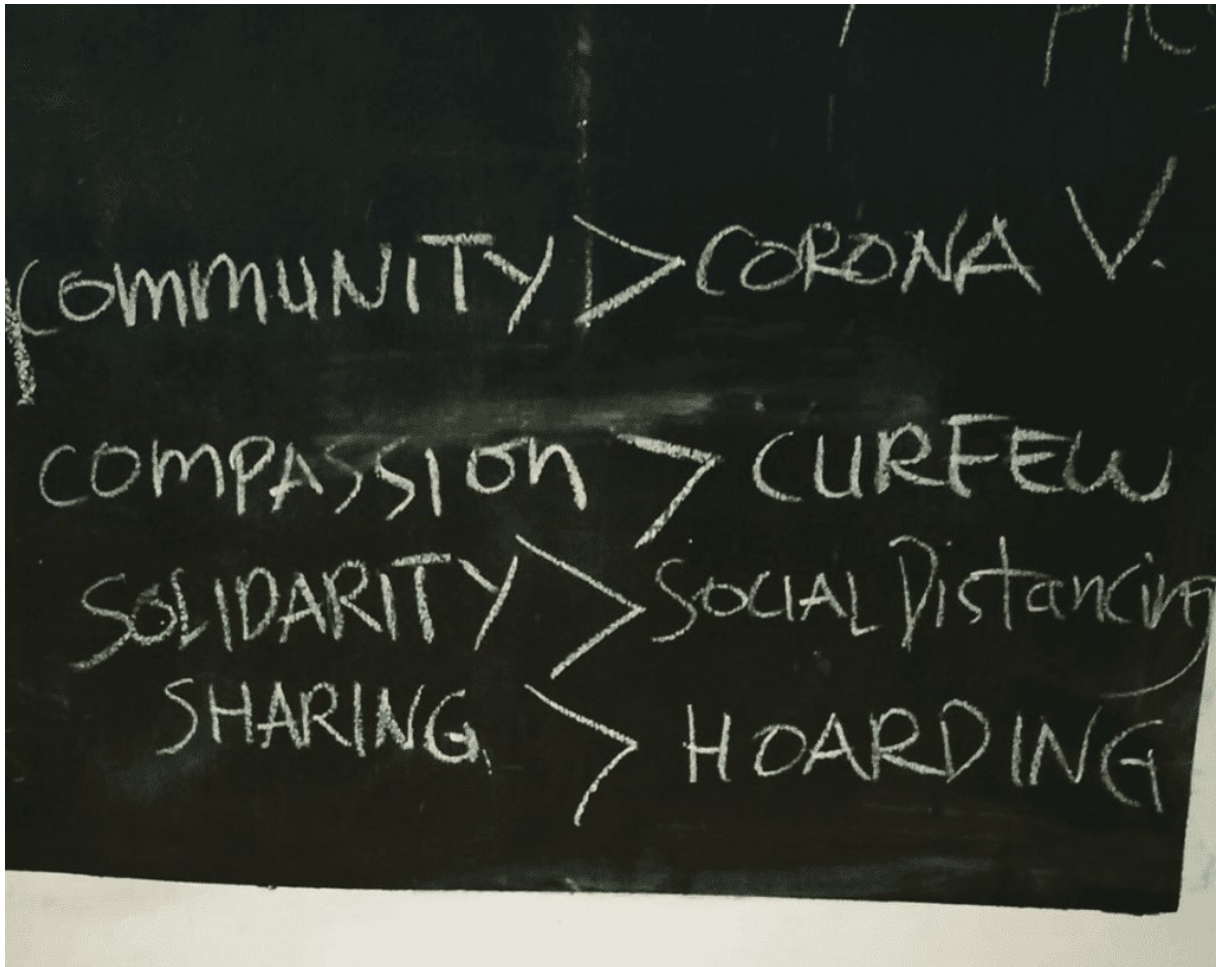
Mallar, özellikle taşınmaz ya da gelirimize oranla büyük harcama gerektiren dayanıklı tüketim malların mülkiyet biçimleri hakkındaki düşüncemiz nedir? Müşterekler konusundaki düşüncemiz nedir? Neler, nereye kadar müşterek olabilir? Bu müşterekler ve dayanışarak ortak kullanımların gerçekleşmesi, bizim için bir fedakarlık ya da çaresiz sineye çekilen bir sıkıntı mı? Yoksa bazı şeylerin ortak kullanımı bizi daha mutlu mu edecek, rahatlatacak? Hangi mallar için ve hangi koşullarda?

Müştereklerin çoğalması durumunda, bu konularla ilgili kararlar nasıl verilecek? Birlikte karar verebilmek için kurulacak mekanizmalar nasıl olacak ve nasıl çalışacak? Her şeyin kullanımı bireysel olursa ve bireyler binlerce yıldır bildikleri gibi bütün kararları ortak değil de bireysel olarak vermeye devam ederlerse, bu durum nasıl ve nereye kadar sürdürülebilecek? Ne kadar eşitlik ve nasıl bir eşitlik ve demokrasi istiyoruz? Kendi demokrasimiz için, kendi kurallarmız mı evrensel kurallar mı?

Daha az teknoloji ile yaşayabilir miyiz? Ya da eğer teknolojik buluş ve gelişmelerin hızı zaten rekabete göre, önlenemez bir biçimde artmaktaysa, yapmamız gereken sadece büyük bir hızla ve kitlesel olarak üretebilen sistemi desteklemek, buna karşılık daha az çalışmak ve hobilerimizle daha çok ilgilenebileceğimiz bir dünyaya geçmeye çalışmak mı olmalı?

Daha az ile yetinebilir, daha az tüketebilir miyiz?

Bir örnek üzerinde düşünelim: 1950'den, traktörün kırlara girmesinden önce köylülük, tarımsal üretimi nasıl yapıyordu ve bunun için ne kadar uzun zaman ve ne nitelikte bir emek ve sermaye harcıyordu ve bugün kırlar nasıl? Köylülük bugün ne durumda diye düşündüğümüzde, teknolojik olanakları reddedebilir miyiz? Belki bu örneği, iki uç olarak değil, ara aşamalarla düşünecek olsak bile hangi teknolojik buluştan, nasıl ve ne için, ne kadar vaz geçebiliriz?

Teknoloji, tüketim, emek ve istihdam, yaşam koşulları ve hobiler/ ya da kendimizi yaptığımız iş dışında da sürekli geliştirmek öğeleri ile yukarıdaki tarım örneğini yeniden düşündüğümüzde toprağın erozyonu ve kirlenmesi, su kaynaklarının azalması ve tükenmesi, mutlak standardizasyon ve üründe markalaşma vb. gibi öğeleri kolayca bulacağımız için ekolojik kriz ve iklim krizi gibi, küresel boyuttaki maliyetler kolayca sezilecektir.

Sorumuz tekrarlarsak, “teknoloji ile iřliklerimizin geleceęi hakkında ne dūřūnūyoruz? Tūketimimiz, tūkettięimiz mal ve hizmetlerin tūrū-ęeřidi ve çokluęu, nitelięi ve bunların pazardan satın alınması hakkında ne dūřūnūyoruz?

Eęer yetinebiliyorsak, daha az teknoloji ile yetinebilir miyiz? Daha az tūketebilir miyiz? Daha az kirlletmeyi ya da daha az kaynak kullanımını gōze alabilir miyiz? Konfor ile ilgili tanımımızı yeniden dūřūnmek, daha az konforlu ama daha az tūketimci ve kirlletici olmayan/ ekolojik dengeleri daha az olumsuz etkileyen seçenekler yeęlenebilir mi? Eęer bizleri izole etmeye çalıřan virū, bunlar ūzerinde dūřūnmemize neden olursa, belki řu soru ūzerinde de dūřūnebiliriz: Bireysel olarak, traktōr ūncesi kōylūlūkle, bugūnkū kōylūlūk arasında bir durak ūzerinde dūřūnmeye bařlamıřsak, bizim gibi dūřūnmūř olan bařkalarıyla, arkadařlarımızla karřılařtıęımızda ne yapacaęız? Nasıl dayanıřacaęız ve mūřterekleri nasıl kurup iřleteceęiz? Mūřterekleri iřlettięimiz dūnyanın demokrasisi nasıl bir demokrasi olacak? Bu demokrasi, ne Yunan sitesindeki gibi ne de reisin Tūrkiye’sindeki gibi bir demokrasi olmayacak kuřkusuz. Ama nasıl olacak?

Bu konuda dūřūnmeyi sūrdūrmek gerekiyor, galiba.

Ancak řunu zaten biliyoruz ki, bu sorularla karřılařan ilk insanlar, biz deęiliz. Yanıt arayan ilk insanlar da deęiliz ve dūnya kadar bir birikim var ūnūmūzde...

Akın Atauz